

СТАНОВИЩЕ

от ст. н. с. д-р инж. Христо Христов, Изпълнителен директор на Институт по енергетика

за дисертационния труд на Ирина Илиева Алексиева на тема:

“Климатичните промени – ефекти върху икономиката и обществото и тяхното комуникиране”

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” по 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика - Икономическа журналистика)

Дисертацията на Ирина Алексиева е комплексно и задълбочено научно проучване в актуална проблемна област – областта на климатичните промени, които са най-значимото събитие, влияещо върху човешкото развитие и определящо неговия път напред. Изменението на климата се обозначава като най-дългосрочното предизвикателство пред човечеството. Изборът на темата е значим и предизвикателен, актуален и перспективен. Става дума за анализ на период от над сто години, в които предходните поколения и нашето поколение са консумирали и са се радвали на нарастването на своето благосъстояние изразходвайки ограничения потенциал на земната атмосфера да поглъща въглероден двуокис и за анализ на предстоящи периоди, в които ще трябва да се предприемат мерки за ограничаване на глобалното затопляне чрез драматично намаляване на консумацията на изкопаеми горива. Става дума за технологичен преход на човечеството от настоящата икономика, основаваща се на технологии с интензивно потребление на въглерод и въглеводороди, към ниско въглеродна икономика, основана на висока ефективност на потреблението и невъглеродни технологии. Глобалното изменение на климата е едно от най-сериозните предизвикателства пред политиците и икономисти, защото решенията им са свързани не е само с функционирането на екосистемите, за биологичното разнообразие, за човешкото здраве, но и за производителността на капитала. И ако днес мерките срещу климатичните промени не започнат да се прилагат от всички страни, поколенията след нас ще живеят в периоди на тежки природни катаклизми.

Ето защо научният труд на Ирина Алексиева трябва да се разглежда преди всичко като анализ на съвременното разбиране за причините за глобалното затопляне, пътищата за неговото забавяне и ограничаване и отразяването му в медиите. При това трудът доказва решаващата роля на комуникирането на проблема в медиите за постигането на необходимия широк консенсус. Настоящата работа има за цел да даде информация и да сблъска мненията на основните теории и концепции, обясняващи явлениято климатични промени и ефектите от него. Целта е да се очертае картината на дебат на явлениято, без работата да има претенцията да включва всички възможни гледни точки към проблема, теории, ефекти и обяснения.

В дисертационния си труд Ирина Алексиева не само задълбочено

анализира състоянието на проблема, но и дава отговор на редица въпроси, свързани с методиката за провеждане на икономически анализи на желаното бъдеще и пътищата за неговото достигане. Така последователно и логично са изведени приоритетни акценти и се достига до обобщен модел за подход, който да позволи успешното довеждане до отделните индивиди на трудната за комуникиране научна информация за изменението на климата, за да се достигне крайната цел - създаване на необходимата среда за информиран избор.

Дисертацията е представена в класическа композиция – увод, четири глави, заключение, обширна библиография и пет приложения. Първата глава е посветена на дискусията и фактите около научното обяснение на явлението климатичните промени и глобално затопляне. Втората глава разглежда икономиката на промените в климата с уникален фокус предизвикан от рисковете и несигурността, глобалния обхват на проблема, както и неравномерното разпределение на ползи и разходи в пространството и времето. Анализира се потенциалът на икономическите теории, които го обясняват и влиянието на кризата върху предприемането на мерки за борба с измененията в климата. Третата глава е фокусирана върху политическите и обществени ефекти от промяната в климата. Анализират се основните проблеми пред комуникирането на явлението, възможностите за преодоляването им и нагласите на гражданите и медиите към това предизвикателство. Четвъртата глава е посветена на емпиричното изследване за с знанието и ангажираността на българите с проблема, ролята и мястото на медиите и уменията им да комуникират сложното глобално явление.

Ясно и точно са дефинирани актуалността, целите и задачите на разработения труд.

Първата задача е да разберат и обяснят същността на промените в климата, аргументите на дебата за климатичните промени и представяните от учените прогнози. Разгледан е спорът по два основни въпроса – причинява ли въглеродният диоксид промени в климата, както и води ли човешката дейност до промяна в климата? С достигането до научен консенсус за преобладаващата роля на човешкия фактор практически климатичните промени от полето на природните науки преминават в полето на обществените науки, към нова рамка – тази на социално-икономическите ефекти от глобалното затопляне и тяхното комуникиране.

Втората задача на разработката е да изясни дали климатични промени променят базовите устои на съвременната икономика – пазара, пазарните теории и институции. Анализира се дали по някакъв начин се променя възприятието на хората, когато те избират като потребители, влияе ли промяната в климата върху усещането за щастие и свързано ли е това с изменението на благосъстоянието на хората. Оттук изниква един много основен за икономическата наука въпрос – колко е цената на бездействието и действието за преодоляване на явлението „климатични промени”.

Предприемането на действия обаче е свързано с промени в моделите на поведение. Става дума за промени в моделите на потребление, промени в начина на живот, на икономическата дейност с приоритет към развитие и внедряване на чисти технологии. Става дума и за промяна в медийното отразяване на това сложно и многопластово явление. Промяната в тези модели трябва да обхване живота на всеки един човек, неговия начин на живот, трябва да обхване всеки сектор на икономиката, всяка част от обществения живот, всяка част от медийното разбиране за самата промяна.

Дискусията засяга сериозно въпроса за избора между пазара като регулатор на стопанските решения и нуждата от намеса на правителствата за посрещане на предизвикателствата, свързани с климатичните промени. Всъщност голяма част от научната дискусия за икономическите ефекти е базирана на това, доколко неокласическата теория и моделът за общо равновесие, както и основаните на тях множество модели, действително отразяват икономическата реалност. Дадени са много аргументи за това, че пазарът като универсален механизъм за регулиране на поведението на икономическите агенти се е провалил поради факта, че има значителни обществени цели, които не могат да бъдат постигнати от пазарите самостоятелно. Правят се изводи, че икономическата теория не предлага разумно разбиране на нашите отговорности към бъдещите поколения и се потвърждава тезата, че „емисиите въглероден диоксид са външен ефект, който представлява най-големия крах на пазара, който светът някога е виждал”.

Първите две изследователски задачи – за причините на климатичните промени и за икономическите ефекти, са представени в тяхната взаимовръзка. Показани са в голяма степен несъвършенствата на различните модели, базирани на модела на общото равновесие и неокласическата теория.

Един от приносите в икономическата част на този труд е разбирането, че оценяването на бъдещите ефекти трябва да бъде свързано не само с отчитане на поведението, но и на морални норми и разбирания, на културни различия и споделено усещане за бъдеще.

Третата изследователска задача на труда е да се разбере как изменението на климата влияе върху обществената система и как се променя обществото, става ли „гражданинът-потребител” основна единица в съвременното общество и каква е ролята на държавата. Показано е, че предприемането на макроикономически мерки в сферата на климата, както и на съответните стратегии в засегнатите индустрии, зависи от волята на правителствата и избора, който гражданите правят. Ролята на държавата в огромна степен е да създаде подходяща регулаторна рамка за процесите по преход от високо към нисковъглеродна икономика.

Авторът счита, че светът се нуждае от нов начин на мислене, формиране на общи ценности и ангажираност с бъдещите поколения, което би променило и икономиките. Това устойчиво светоусещане трябва да се пребори не само с природата на егоизъм и индивидуализъм, но и да накара човечеството да

спре, да се огледа и разбере, че пътува към унищожението на собствения си вид.

Четвъртата задача на дисертационния труд е да оцени как климатичните промени се отразяват на обществото и го изменят, как това променя и медиите, и медийната среда. Авторът стига до заключението, че е важно журналистиката да е на равнището на науката и на политиката, за да изпълнява функциите си при решаване на климатичните промени.

При изпълнението на тази **най-важна задача на разработката** е проведено първото и единствено до момента в България емпирично изследване по темата. То има две основни цели. Първата цел, да се проследят обществените нагласи по темата, предприемат ли лични действия хората за преодоляването на климатичните промени, доколко са информирани, има ли разлика във възприятието на темата по местоживеене, степен на образование и демографски характеристики и др. Втората цел, доколко и как се отразява темата за климатичните промени в българските медии. Тези две основни цели на изследването подпомагат реализацията на основната задача на този труд - да изясни съществува ли дебат в България по проблемите на климата, какво се отразява в медиите, доколко медиите разполагат с достатъчно знания, за да са водещата сила в обществените дискусии, доколко хората са въоръжени със знания по проблема, но и доколко това предизвиква тяхната реакция в посока промяна?

Научният принос на дисертацията може да се потърси в няколко тематични линии. Направените от докторанта изследвания показват, че в страната е налице висока степен на неразбиране на темата, незнание и недостатъчна информираност, макар и важноста ѝ да е осъзната. Констатира се, че проблемът е комплициран както от ниското ниво на познание по цялата верига от причини и ефекти, свързани с климатичните промени, от страна на журналистите, така и от намесата на интересите на заинтересовани групи – например индустрии, за които преминаването към нов нисковъглероден растеж би довело до закриване на предприятия и сектори или пък до намаление на печалбите.

В теоретичен план направеният интердисциплинарен анализ на явлението климатични промени, проследеният преход от естествените науки, в които се съдържат причините, които пораждат измененията в климата, през икономическите и обществени ефекти, породени от него, до успешните начини за комуникиране като решение на проблема, е принос, който дава добра основа за продължаваща работа.

В практически план извършеното в рамките на дисертационния труд изследване на обществените нагласи и медиен мониторинг и контент анализ в България е първото у нас и очерталите се тенденции и регистрирани факти дават възможност за удачно сравнение в перспектива при продължаваща работа в тази област.

Направеният контент анализ на 75 български медии – национални, регионални, електронни, печатни, интернет сайтове показва ясно, че над 87 процента от публикуваните и излъчени материали у нас имат информационен характер. Тоест медиите в България предпочитат само да информират, да не се ангажират с анализ или коментар. Резултатите от изследването показват, че все още медийният дебат по темата климатични промени не е „превзет” от мненията на лобистки и други заинтересовани групи и интереси. Може да се каже, че той е в началото си и ролята на българските медии този дебат да не бъде повлиян и изкривен ще бъде изключително важна и отговорна.

Затова този дисертационен труд е добра основа за бъдещи журналисти – да знаят, да развият своето мислене и използват изкуството, наречено журналистика, в полза на обществото. В него могат да намерят необходимите теории, анализи, прогнози, основни тези както от икономически, политически, обществен, така и от медиен аспект.

Научният инструментариум е богат и прецизно подбран. Акуратно се цитират автори, извеждат се и се съпоставят теоретични тези, впечатлява и използваната литература, която също е умело селектирана. Добре е поднесена в тематичен аспект поредицата от дълбочинни анализи.

Предложен е завършен академичен продукт, който отговаря на изискванията за дисертационен труд. Труд, който поради своята значимост, ще привлича журналисти, изследователи и инвеститори, които ще се възползват от предложените анализи, данни, изводи и препоръки.

В представения дисертационен труд не съм констатирал съществени слабости и неточности, които да повлияят негативно на безусловно положителната ми заключителна оценка. За в бъдеще препоръчвам едно по-активно представяне с научна продукция в български научни издания, което би способствало за още по-убедително утвърждаване на докторанта като изследовател. В това отношение докторант Алексеева тепърва ще проявява своя потенциал и възможности.

Заключение

Като имам предвид актуалността и значимостта на извършеното научно изследване и направените конкретни предложения към практика и визираните приносни моменти, предлагам на почитаемите членове на Научното жури, на основание Глава втора, чл. 6 от ЗРАСРБ да подкрепят присъждането на образователната и научна степен „доктор” по научната специалност 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика - Икономическа журналистика) на Ирина Илиева Алексиева

Член на научното жури: Ст.н.с. д-р инж. Христо Христов
София, 06.03.2012 г.